ŠIME BATOVIĆ

NOVIJA ISTRAŽIVANJA PRAPOVIJESNOG ZADRA

Do prije nekoliko godina bilo je poznato sasvim malo prapovijesnih ostataka materijalne kulture nađenih u Zadru. Nalazi sakupljeni do 1958. nedavno su posebno ukratko obrađeni i objavljeni (Š. *Batović*, Zadar u prethistoriji, Zbornik »Zadar«, Zagreb 1964). Među tim starijim nalazima posebnu vrijednost imaju dva liburnska groba iz starijeg željeznog doba koji jasno govore o postojanju ilirske nekropole u Zadru (sp. rad, str. 109 i d.; Š. *Batović*, Sepultures de la peuplade illyrienne des Liburnes, Inventaria arch., Jugosl. 4, Bonn 1962, Y 35). Svi ostali nalazi potječu iz naseobinskih slojeva s područja povijesnog Zadra smještenog na poluotoku.

Navedeni nalazi dokazali su, uz ostalo, da su na zadarskom poluotoku najstarije naselje osnovali ilirski Liburni u IX ili VIII st. prije n. e., odnosno da poluotok prije toga nije bio naseljen. Međutim, tada je bilo poznato sasvim malo materijala i podataka da bi se o liburnskom naselju na području Zadra mogla dobiti jasnija i potpunija slika, bilo o načinu života ili o razvoju kulture i društva. Osim toga, do tada se u Zadru nisu vršila stručna ni naučna istraživanja, nego su sakupljeni nalazi bili plod slučajnosti.

U posljednjim godinama, od 1958. do 1965, sakupljeno je mnogo više, odnosno vrlo mnogo podataka i ostataka materijalne kulture koji omogućuju dublji i svestraniji uvid u pojedine probleme života i kulture od početka života liburnskog naselja do rimske okupacije, pa i u toku romaniziranja. Ipak se pojedini problemi još uvijek ne mogu proučavati ni upoznati zbog toga što o njima nema podataka ili što su potpunije istražene tek male površine. Posebne nedostatke i poteškoće izaziva činjenica da su se veoma mala područja istraživala sasvim sistematski ili po suvremenim metodama, zbog nedostatka sredstava, velike debljine kulturnih slojeva (do preko pet metara) koji su se nataložili od IX st. prije n. e. do danas (a prapovijesni su slojevi najniži, pa je do njih najteže doći), zatim zbog česte poremećenosti prapovijesnih slojeva kasnijim gradnjama.

zbog male debljine tadašnjih slojeva, pa zbog toga što prapovijesni slojevi na većem području grada leže danas ispod razine stajaće vode. Velika poteškoća je u prvom redu nedostatak redovnih sredstava za sistematska istraživanja, koja pretiče izgradnja i obnova grada, odnosno neriješen odnos istraživanja i izgradnje, zbog čega će se teško više moći dobiti potpuniji podaci o mnogim problemima najstarije prošlosti ovog naselja: u prvom redu o komunalnom uređenju, nastambama, urbanističkim svojstvima naselja, odnosu prapovijesnog prema kasnijem naselju iz rimske vladavine, itd.

Zbog svega toga danas raspolažemo s velikom količinom pokretnih ostataka liburnske kulture nađenih u Zadru, ali malo znamo o nepokretnim objektima i o naselju u cjelini. Stratigrafija je poznata sasvim sumarno, pa se po podacima sakupljenim o njoj u Zadru uglavnom i ne može – osim tipološki prema drugim nalazištima – pratiti evolucija kulture, što bi se detaljnim, širim i dužim istraživanjima moglo bez sumnje postići.

Najveće količine liburnskih prapovijesnih ostataka sakupljene su građevinskim radovima na cijelom poluotoku iskopom temelja za novogradnje ili raznim komunalnim radovima, pa sondiranjem ili zaštitnim istraživanjima šireg opsega, koja su provedena na više položaja u gradu. Sav taj materijal upravo se nalazi u toku sistematiziranja, stručne i naučne obrade, nakon čega će se rezultati u cjelini objaviti. Na ovom mjestu daju se samo sumarne informacije.

Najviše materijala građevinskim radovima sakupljeno je 1960. god. iskapanjem temelja za novogradnju koja se sa sjeverozapadne strane naslanja na Komunalnu banku. To je područje pružalo veoma debele kulturne slojeve (oko 3–5 m), bogate nalaze, mjestimično dobru stratigrafiju i ostale uvjete za istraživanje, pa je velika šteta što se bar neki dijelovi nisu mogli stručno i sistematski istražiti. Uz to je mnogo materijala sakupljeno iskapanjem temelja za novogradnje južno od samostana sv. Frane, sjeverno i istočno od središta grada, sjeveroistočno i istočno od samostana Sv. Marije, a i na drugim mjestima. Na tim položajima kulturni slojevi imali su ukupnu debljinu oko 2–4 m. Mjestimično, kao južno od Sv. Frane, gdje su prapovijesni slojevi ležali iznad stajaće vode, slojevi su se po geološkom i kulturnom sastavu mogli podijeliti na više faza.

Manja sondiranja izvršena su uz rub Petranovićeve ulice (rimski decumanus maximus), zatim s njezine sjeverozapadne strane uz jugozapadni rub Riječke ulice do zgrade Zavoda za soc. osiguranje, pa uz Ulicu B. Kidriča, južno od samostana sv. Frane (Š. Batović, Arheološki pregled 4, Beograd 1962, str. 95).

Veća zaštitna istraživanja izvršena su u 1961. godini uz sjeveroistočni rub Ulice I. Lole Ribara (bivša Široka ul., posred grada; usp. sumaran izvještaj: Š. Batović, Arheološki pregled 4, 1962, 87 i d.), zatim uz njen jugozapadni rub ili između Kalelarge i samostana sv. Marije 1962 (usp. sumaran izvještaj: Š. Batović, Arh. pregled 5, 1963, str. 27 i d.), na području rimskog Foruma i njegove okoline krajem 1963. i početkom 1964,

pa u okviru samostana sv. Marije, s njegove sjeverne strane i na mjestu sjeveroistočnog krila samostana krajem 1964. i početkom 1965. (Š. Batović, Arh. pregled 6, 1964, str. 36–39).

Sondiranja su izvedena radi utvrđivanja prapovijesne stratigrafije, a dijelom radi fiksiranja pločnika rimskog dekumana. Zaštitna istraživanja izvršena su radi djelomične obnove i regulacije u prošlom ratu porušenog središnjeg dijela grada, a svrha im je bila utvrđivanje i sakupljanje stratigrafskih i drugih podataka, pa ostataka materijalne kulture. Istraživanja u okviru rimskog Foruma vršila su se prvenstveno u vezi s otkrivanjem Foruma i okolnih objekata iz rimskog doba, a istraživanja u okviru Sv. Marije radi obnove samostana i arhitektonskog zatvaranja Petranovićeve ulice.

Svi dosadašnji podaci i nalazi ukazuju na to da je na prostoru današnjeg Zadra postojalo liburnsko prapovijesno naselje, osnovano u IX st. prije n. e., koje je bez prekida živjelo i razvijalo se sve do rimske okupacije. Veličina liburnskog naselja uglavnom se poklapa s površinom grada omeđenog zidinama iz vremena Rimljana i kasnijih razdoblja sve do XIX st. Liburnsko je naselje, čini se, zauzimalo samo nešto manju površinu jer se nije prostiralo po današnjem rubnom prostoru s južne strane, budući da je taj dio ležao pod morem, a nasut je i nastanjen od vremena rimske vladavine. Rub liburnskog naselja i južne strane išao je prirodnim grebenom koji se danas prostire približno uz Ulicu Stomorice i završava sa zapadne strane bivšeg Zelenog trga ili južno od Sv. Frane.

Jezičast izgled poluotoka na kojem je naselje bilo smješteno odgovara brojnim ilirskim gradinskim naseljima uz obalu ili po otocima, zgodnim radi obrane, jer su se lako mogli s prilazne kopnene strane pregraditi bedemom.

Od nepokretnih prapovijesnih objekata našli su se u kulturnim slojevima isključivo dijelovi podova kuća koji se redovito sastoje od više ili manje, cjelovito ili mjestimično pečene ili nepečene gline ili od crvenice različite debljine. Na žalost, dosad se nisu mogli ustanoviti cjeloviti tlocrti kuća prema podovima, bilo zbog malih istraženih površina na određenim položajima bilo zbog intenzivne izgradnje u prošlosti sve do danas, jer često zidovi, podrumi ili crne jame kasnijih građevina dopiru sve do zdravice ili leže na njoj, pa su zato uništeni ili oštećeni stariji slojevi. To uzrokuje i činjenica što se ponekad na užem prostoru i u prapovijesnim slojevima nalazi različita stratigrafska situacija, različiti građevinski nivoi ili ostaci različitih građevinskih objekata. Dosad se mjestimično moglo utvrditi do tri liburnska građevinska nivoa, jedan iznad drugog (Arh. pregled 4, 1962. str. 92).

Zidovi kuća nisu se mogli utvrditi, osim veoma malog broja sitnih ulomaka lijepa, od kojih neki imaju otiske pruća ili pletera. Međutim, ne može se pouzdano dokazati da li je uzrok nedostatku lijepa izgradnja kamenih zidova ili oblijepljeni zidovi od pletera nisu bili pečeni, pa se lijep nije ni sačuvao. Sudeći prema nalazima na šire istraživanoj istovremenoj gradini u Radovinu, čini se da su zidovi kuća od oko VII st. redovito gradili od kamena (usp. Š. Batović, Arh. pregled 6, str. 32–35),

pa je vjerojatno tako bilo i u Zadru. U Zadru se našao samo jedan suhozid u prirodnoj udubini ispod zapadnog dijela rimskog hrama na antičkom Kapitoliju, na dubini oko 4 do preko 5 m ispod današnje površine. Zid je zatvarao uski prostor uz strmu prirodnu stijenu na kojoj se kasnije dizao rimski hram. Suhozid je podignut iznad zdravice, u vrijeme nastajanja najnižeg kulturnog sloja, koji sadrži ilirski materijal, a sasvim rijetko i grčke predmete. Međutim, svi su nađeni predmeti atipični, pa se ni sloj ni gradnja zida ne mogu uže i sigurnije datirati. Svakako je mogao biti sagrađen nakon VII st. od kada se javlja import grčkih predmeta. Taj je zid bio u upotrebi i u ranijem razdoblju rimskog vladanja. Otkriven je samo dio dužine zida i jedan kut prostora koji je on zatvarao, pa se ne može sa sigurnošću reći čemu je služio, ali je svakako zatvarao neki pravokutan prostor.

Kulturni slojevi u Zadru imaju općenito debljinu od 1 do oko 5 m. Od toga Liburnima pripada najniži dio debljine od oko 20–80 cm. Gornji slojevi nastali su od rimske vladavine do danas. Kulturni sloj svuda leži na živom vapnencu s nešto crvenice, odnosno prvotno tlo poluotoka, koje je bilo neravno i s jugozapadne strane strmo a sa sjeveroistočne strane postepeno padalo u more, imalo je izgled krša uobičajenog na ovom području, kao i inače u Dalmaciji. Općenito se rijetko nalaze deblji liburnski kulturni slojevi. Oni redovno nisu sačuvani intaktni na većim površinama zbog guste građevinske djelatnosti u kasnijim razdobljima. Zato su mjestimično liburnski slojevi potpuno uništeni, kao na području Foruma i okolnih građevina. Osim toga, na velikom dijelu gradske površine istraživanje slojeva vrlo je otežano ili onemogućeno stalnom prisutnošću vode.

Po dosadašnjim zapažanjima redovito se ne može utvrditi geološka ni kulturna podjela liburnskih slojeva. Ipak se ponegdje nalazi takva podjela, samo geološka ne odgovara uvijek kulturnoj podjeli ili obratno, odnosno ponekad se nalazi samo jedna od njih. Iako se katkad nalazi po više slojeva različitog geološkog sastava, sa sigurnošću su se mogla ustanoviti samo dva kulturna sloja, i to stariji sloj bez grčkog importiranog materijala i mlađi sloj s primjesama grčkog materijala različitih razdoblja i stilova (usp. Š. Batović, Arh. pregled 4, 1962, str. 91 i d.).

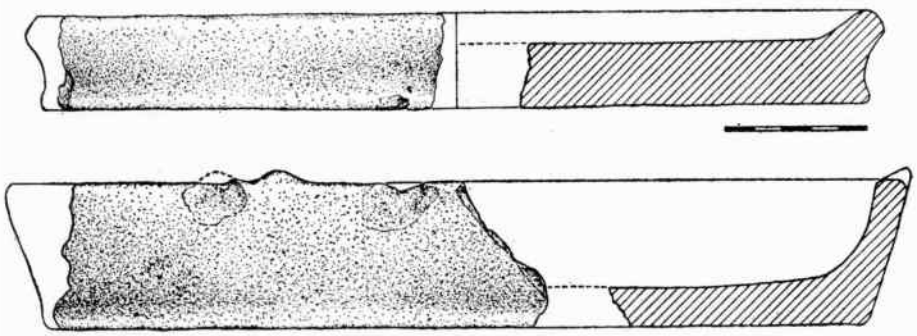
Sudeći, međutim, po tipološkim svojstvima kulturnog materijala u Zadru u odnosu na druga liburnska nalazišta, osobito prema dobroj stratigrafiji na Beretinovoj gradini u Radovinu ili po materijalu iz grobova u Ninu i dr., pa po grčkom uvezenom materijalu, može se zaključiti da ostaci liburnske kulture u Zadru vremenski zahvaćaju od II do VI faze u razvoju liburnske kulture ili od IX st. do početka n. e. (usp. Š. Batović, Die Eisenzeit auf dem Gebiet des illyrischen Stammes der Liburnen, Arch. iugosl. 6, 1965, str. 55 i d.).

Liburnski kulturni slojevi u Zadru općenito se po geološkom sastavu razlikuju od kasnijih slojeva. Obično se sastoje od crvenkasto-crnkasto-sivosmeđe masne glinaste zemlje s dosta primjesa pečene ili nepečene gline, crvenice i s nešto sitnog vapnenastog kamenja (usp. Arh. pregled 4, 1962, str. 92–93; 5, 1963, str. 28–29). Od kulturnog materijala u liburnskim slojevima nalazi se mnogo ugljena, pepela, paljevine, katkad i cijeli

slojevi, veće količine kostiju domaćih i divljih životinja, dosta puževa i morskih školjaka, pa i u debljim naslagama, zatim razno oruđe, oružje, nakit i drugi predmeti, pretežno od keramike, ali i od drugih materijala, kao od kosti, bronce, željeza, kamena i sl., dakle ostaci prehrane, života i sredstava za proizvodnju.

Među izgrađevinama prevladava keramika, bilo domaća ili uvozna – grčka. Domaća keramika ima ista svojstva kao na drugim liburnskim nalazištima. Dosad se jedino u mnogo manjoj mjeri nego npr. u Radovinu nalaze pokretne peći ili ognjišta, prstenasti stalci uz ognjišta ili pršljenovi za otežanje vretena. Nije poznato u kojoj mjeri su tome uzrok lokalne razlike privrede ili slično.

Među keramikom nalaze se pretežno posude raznih oblika, redovito ravnog dna (sl. 1, 3–5), samo ponekad s prstenastom ili koničnom šupljom nogom, često s prstenastim, potkovastim, jezičastim, ili bradavičastim, sedlastim i sličnim ručicama (sl. 1, 3–7). Uz druge oblike javlja se u većem broju podnica – tepsija (sl. 1), a ponekad i peka. Keramika se dosta

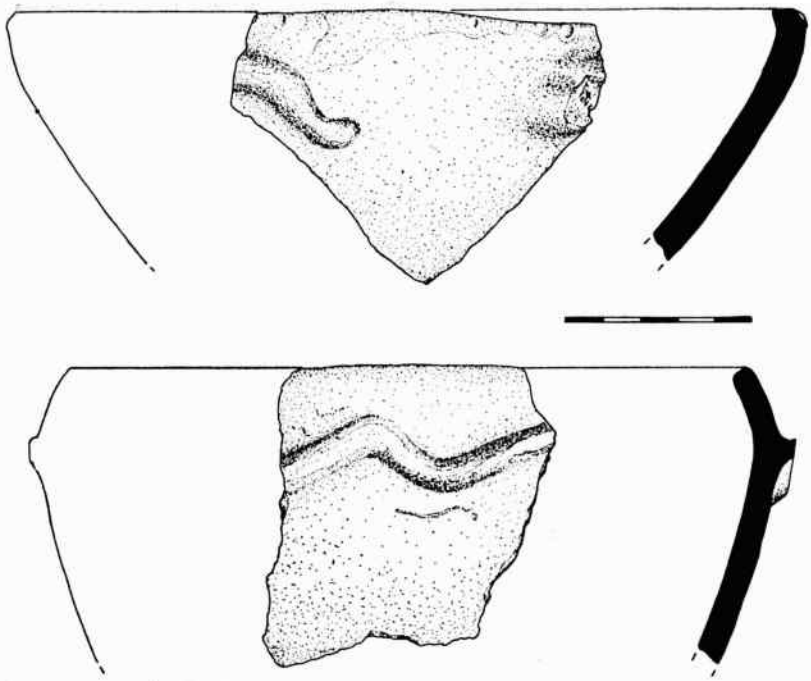
Sl. 1.

Zadar, liburnske tepsije iz željeznog doba

rijetko ukrašavala, i to najčešće otiskom prsta ili nekog predmeta, ubodima, plastičnim rebrima i valovnicom, bradavičastim izbočenjima pa brazdanjem (sl. 2, 4, 5). Ukrašavanje urezivanjem (T. I), udubljivanjem, inkrustacijom (T. I, 1) ili monohromijom je veoma rijetko. Najčešći su motivi snopovi uporednih crta, cik–cak crta, iscrtani trokut i sl. (T. I).

Slikanje se javlja samo na uvoznoj keramici.

Ilirska keramika u Zadru razvijala se u ustaljenim tradicijama bez prekida kroz cijelo željezno doba, a obilježavaju je pojedina svojstva tipična za područje kulture polja s urnama, ali posjeduje i brojna zajednička svojstva za keramiku zapadnog Balkana, Dalmacije i priobalnog području Jadranskog mora. Najuže se vezuje s područjem Dalmacije. Ipak liburnsku keramiku u Zadru, kao i liburnsku kulturnu grupu u cjelini, odlikuju i pojedina specifična svojstva.

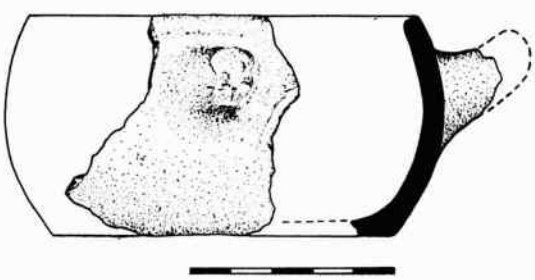

Sl. 2.

Zadar, liburnske keramičke zdjele s plastičnom valovnicom i s otiskom zaobljenog predmeta po rubu otvora, IV–I st.

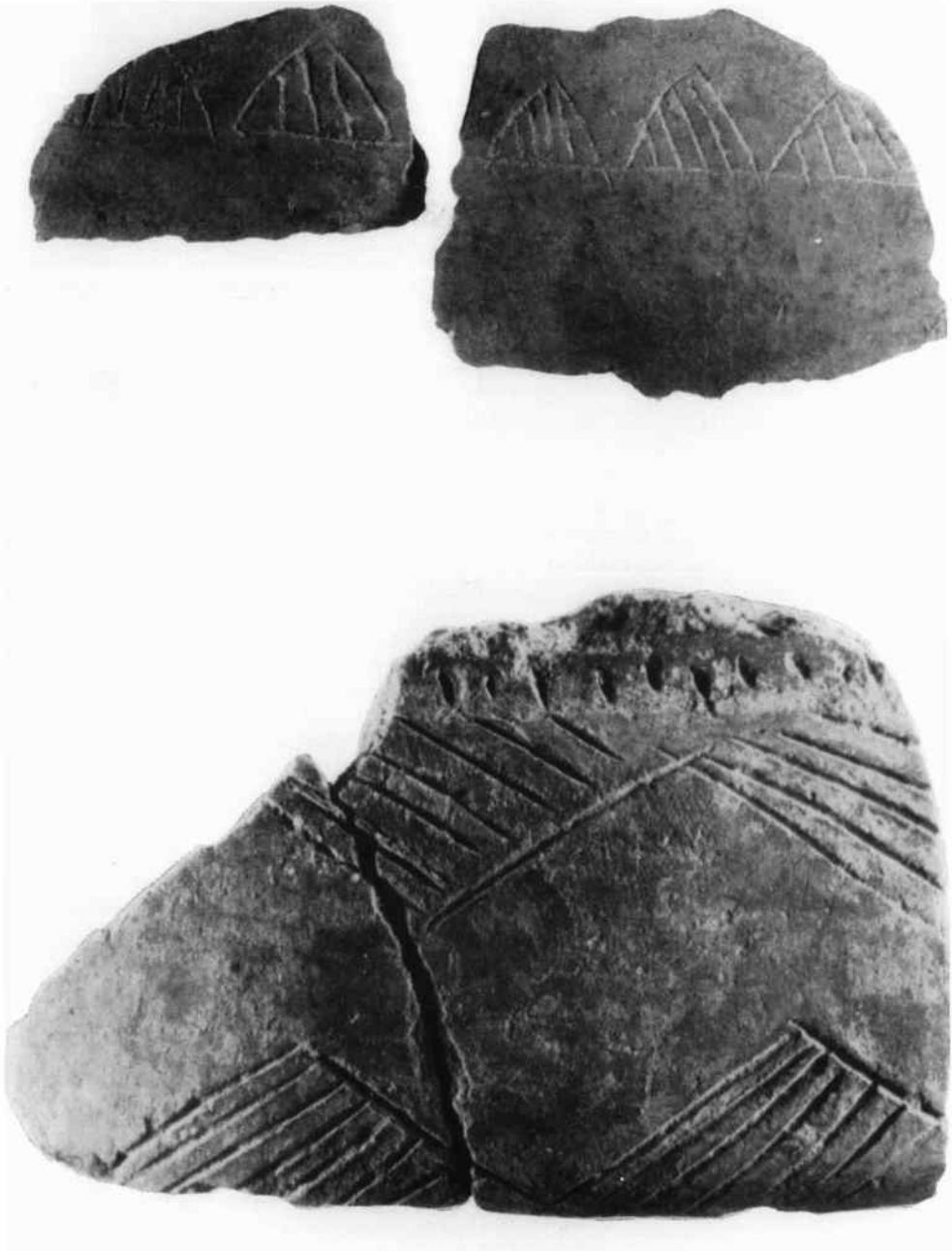
Izgrađevine od drugih materijala nalaze se dosta rijetko kao kamene kugle, brusovi, žrvnjevi, brončane ukrasne igle, privjesci, željezne sjekire (keltovi), i dr.

Posebno mjesto među ostacima liburnske materijalne kulture zauzima grčka keramika uvezena iz grčke i južnoitalskih kolonija. Iako se grčka keramika dosad našla na mnogim liburnskim nalazištima (kao u Bribiru,

Sl. 3.

Zadar, liburnska bačvasta keramička posuda s prstenastom ručicom

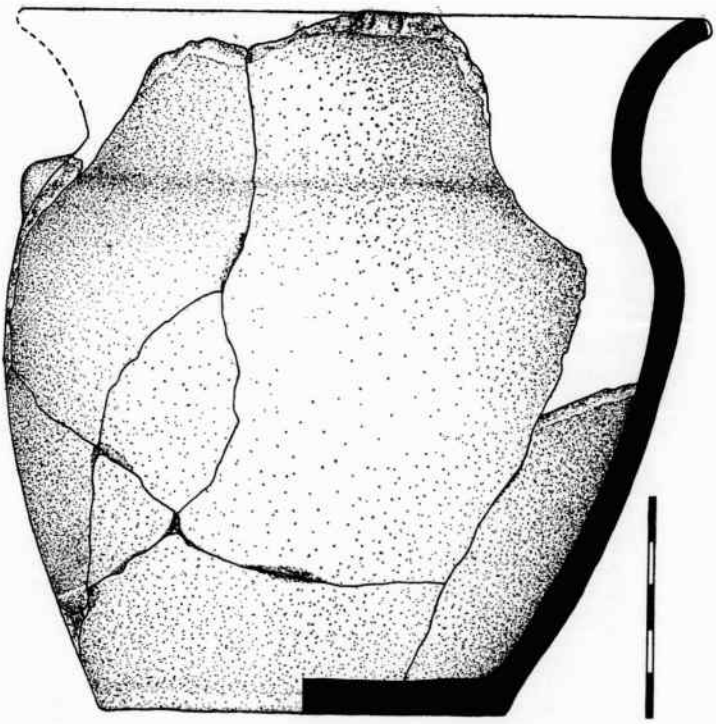
Tal. I – *Zadar, ulomci liburnske keramike ukrašeni nizovima urezanih trokuta, s ubodima i bijelom inkrustacijom (1).*

Tab. II – *Zadar, ulomci apulske keramike ukrašeni obojenim geometrijskim motivima i ručicom u obliku životinjske glave (2).*

Tab. III – *Zadar, 1. ulomak grčke keramike s crnim figuralnim ukrasom, 2. ulomak grčkog kratera s crvenim ukrasom, 3. ulomak apulske keramike Gnathia-tipa sa slikanim ukrasom.*

Sl. 4.

Zadar, liburnska keramička posuda s bradavičastim izbočenjem na ramenu i s nazubljenim rubom otvora

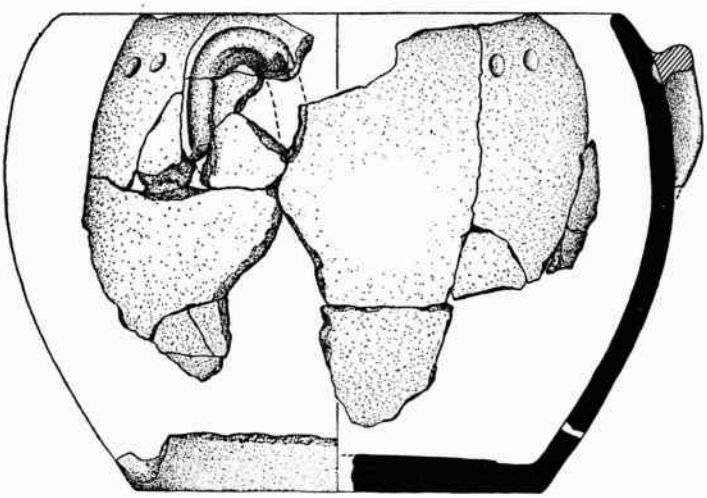
Ninu, Zatonu, Radovinu, Ljupču, Rtini, Dragama, Murteru itd.), ona je u Zadru zastupljena u najvećim količinama. U Zadru se grčka keramika nalazi svuda gdje god se javljaju liburnski kulturni slojevi. Uvozila se od VII. a čini se i već od VIII st. prije n. e. i to najprije keramika geometrijske faze iz Apulije, koja se javlja od VII (VIII do VI (V) st. (T. II, 1–3), zatim atičke posude ukrašene crnim figurama iz VI st. (T. III, 1), pa mlađa keramika s crvenim figuralnim ukrasom iz V st., a od IV st. helenistička keramika raznih stilova i radionica, ili iz Grčke ili iz južne Italije, osobito keramika Gnathia–tipa (T. III, 3).

Interesantno je zapaziti, posebno prema velikim količinama u Zadru, a to vrijedi i za cijelo područje Liburna, da je najbrojnije zastupljena apulska keramika geometrijske faze, i to isključivo tipovi koji su se izrađivali na području plemena Dauna u sjevernoj Apuliji. Takva keramika nalazi se često još u Istri i na suprotnoj talijanskoj obali, u pokrajini Picenum, gdje se očituje jak liburnski kulturni i etnički utjecaj, dok se takva keramika ne nalazi u južnoj Dalmaciji.

Nasuprot tome, keramika s crnim i crvenim figurama nalazi se dosta rijetko, dok je, opet, helenistička ili Gnathia–keramika brojna, iako osjetno manje nego u južnoj Dalmaciji.

U tome se svakako odražavaju politički, etnički i privredni odnosi na Jadranu tokom željeznog doba: u ranijem razdoblju sukobi Liburna, koji su gospodarili Jadranom, s grčkim kolonizatorima, pred kojima su se Liburni povukli iz južnog Jadrana, dok su zadržali samo jake veze s Daunijom. Sukobi i zategnuti odnosi Grka i Liburna traju sve do IV st. prije n. e., kad prestaje grčka ekspanzija, a tada upravo dolazi do jakih međusobnih veza i trgovine.

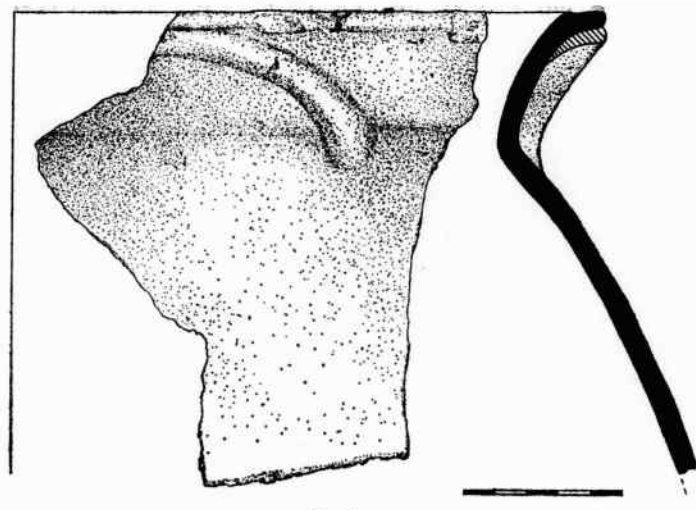
Među importiranom robom u Zadru, iako sasvim rijetko, javljaju se i primjerci bojanih situla Este–tipa s područja Veneta iz faze Este III (Š. Batović, Arh. pregled 6, str. 38), pa pojedine druge vrste posuda. To su dosad jedini takvi nalazi na području Liburna, kao i u Dalmaciji, pa zato dragocjeni dokazi kulturnih i privrednih kretanja na Jadranu. Etruščan-

Sl. 5.

Zadar, liburnska keramička posuda s potkovastom plastičnom ručicom i s kružnim udubljenjima

ski utjecaj dosad smo već uočili na liburnskoj obrtnoj proizvodnji metalnih predmeta (Š. Batović, Plattenfibeln aus Kroatien, Germania 36, 3/4, 1958; isti, Predmeti osobitih oblika s područja Liburna, Radovi Inst. Jug. akad. u Zadru IV–V, 1959; VI–VII, 1960; isti, Zadar u prethistoriji, Zbornik »Zadar«, 1964, str. 115, 116). Kulturne veze Liburna s venetskim područjem, kao i sa sjevernim Jadranom uopće, uočavale su se dosad u pojedinim vidovima, osobito po ukrašavanju keramičkih posuda

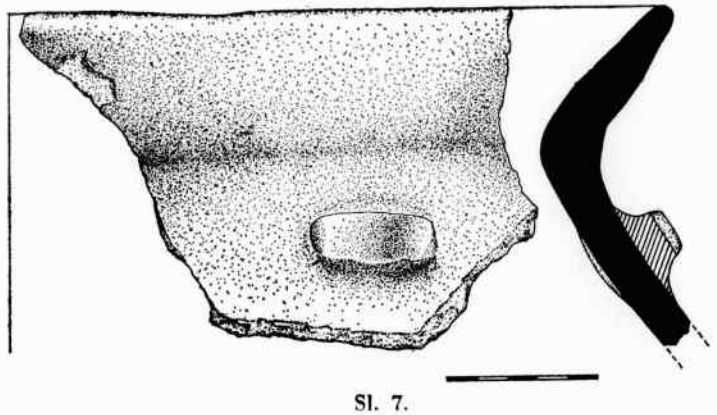

Sl. 6.

Zadar, liburnska keramička posuda s potkovastom ručicom

metalnim aplikacijama koje su se našle u Radovinu, ali direktan import nije se mogao sa sigurnošću utvrditi. (Usp. Š. Batović, sp. dj., Arch. iugosl. VI. 1965.)

Usprkos prisutnosti velikih količina strane keramike u Zadru, koja svjedoči o veoma živoj razmjeni i trgovini liburnskog Zadra (Iader) s područjima na Jadranu, ne može se utvrditi bitan ni jači utjecaj uvozne keramike na domaću keramičku proizvodnju. Taj se utjecaj ograničava uglavnom samo na imitiranje pojedinih rijetkih oblika i detalja grčke keramike (Š. Batović, Arh. pregled 6, str. 38).

Sl. 7.

Zadar, liburnska keramička posuda sa sedlastom ručicom

Iako se danas može dobiti dosta širok uvid u svojstva i razvoj kulture i života liburnskog naselja u Zadru, još smo daleko od njegova svestranog i potpunijeg poznavanja. Potrebna su dalja i dublja sistematska istraživanja, osobito na zapadnoj polovini gradskog područja koja zato pruža najpogodnije uvjete. Trebalo bi što skorije u tu svrhu osigurati stalniji izvor sredstava i taj zadatak smatrati veoma važnim u proučavanju daleke prošlosti ovoga grada, odnosno istraživanje vršiti kontinuirano i samostalno, a ne, kao dosad, prepustivši ga slučaju i podrediti ga rješavanju raznih drugih problema, tim više, što nas skoro dovršenje obnove grada pretiče, pa će nakon toga biti veoma teško a i nemoguće provoditi pojedine istraživačke zadatke.

Iz svega što smo rekli proizlaze neposredni zadaci:

1. Istražiti veće površine na kojima bi se utvrdili cjelovitiji stambeni objekti, njihova konstrukcija i odnos, pa komunalna i urbanistička svojstva liburnskog naselja, pomoću kojih bi se mogle rekonstruirati nastambe i način života.

2. Sistematskim i sondažnim istraživanjem slobodnih površina utvrditi preciznu veličinu, cjelovit izgled i razvoj naselja pomoću geološke i kulturne stratigrafije koje još nisu dovoljno poznate ni utvrđene.

3. Time sakupiti nove i dopuniti dosad poznate ostatke materijalne kulture radi dobivanja što cjelovitije slike života. Pri tome posebno posvetiti pažnju dosad slabo poznatom importu iz srednje i sjeverne Italije, pa čvršćim podacima o kulturnim i privrednim vezama s tim, kao i s drugim okolnim područjima, pa i priobalnom području cijelog Jadrana.

4. Na temelju svega toga utvrditi oblike privrede, duhovne i materijalne kulture, način proizvodnje, društvene odnose, značenje i položaj tadašnjeg Zadra u okviru liburnskog etnosa, pa njegov odnos prema ostalom liburnskom području.

RECENTI SCOPERTE PREISTORICHE A ZADAR

Riassunto

L' autore ci dà un resconto sommario sulle scoperte preistoriche nel teritorio di Zadar a partire dal 1958 fino al 1965. Le scoperte sono state non poche durante questo periodo di tempo, mentre le precedenti sono state studiate a suo tempo (Š. Batović, Zadar u prethistoriji, Zbornik »Zadar«, 1964).

Queste scoperte rappresentano gli avanzi di Iader, importante abitazione della stirpe illirica dei Liburni, il cui nome, assieme alla continuità di vita, si è conservato fino ai nostri giorni. Ed è perciò che abbiamo uno strato culturale dallo spessore di oltre cinque metri: i primi 20–80 centimetri appartengono all'abitazione illirica, il rimanente si ascrive a epoche posteriori. L' abitazione illirica si estendeva sullo stesso territorio che la città ocupava fino al XIX sec.

Gli avanzi culturali sono venuti alla luce in seguito ai lavori di ricostruzione della città (duramente bombardata e distrutta durante l' ultima guerra), ai sondaggi e alle richerche effettuate in più luoghi (vedi i resoconti in: Arheološki pregled, 4–6, 1962 – 1964). Le indicazioni raccolte ci portano alla conclusione che la penisola, abitata dagli Illiri, era popolata a partire dal sec. IX a. C. D' allora in poi la cultura illirica si è andata sviluppando di continuo fino ai tempi romani. Gli a vanzi illirici si trovano in uno o più strati di diverse formazioni geologiche; il numero degli strati edilizi ammonta fino a tre, ma quelli culturali sono due: il più antico con materiale esclusivamente illirico dal IX al VII sec. e il più recente con aggiunta di materiale greco appartenente a diverse epoche dal VII al I secolo. II materiale ilirico in Zadar può venire invece sistematizzato culturalmente e cronologicamente secondo le caratteritische tipologiche in base ai dati stratigrafici a Radovin oppure nelle tombe di Nin dal II al VI fase della cultura liburnica (cf. Š. Batović, Arch. iugosl. 6).

In quanto agli oggetti immobili, sono stati rinvenuti pavimenti di terra di case, frammenti di intonaco di terra, una parte di muro a secco di una casa rettangolare, ma non è stato possibile accertare il piano intero. Nei giacimenti si è trovato molto carbone, cenere, ossa di animali, conchiglie e sono stati rinvenuti anche diversi oggetti, in particolare di ceramica.

La ceramica illirica, che è identica su tutto il territorio liburnico, è rappresentata per lo più da vasi: impasto grossolano, fondo piano, forme diverse, spesso senza decorazioni, manici diversi (fig. 1–7, T. I). Dipinti sono reperibili soltanto sulla ceramica importata. La ceramica indigena si sviluppava su invalse tradizioni senza interruzioni durante tutta l' età

del ferro. Essa presenta molte caratteristiche culturali dei campi sepolcrali con urne, della ceramica della Balcania occidentale, in particolare in Dalmazia, e anche caratteristiche specifiche della cultura liburnica.

Oggetti di altri materiali sono abbastanza rari.

È reperibile non poca ceramica importata greca, per la maggior parte ceramica apula di fase geometrica (VII – V sec.) e di tipo esclusivamente daunico (T. II) come nell' Istria e nel Piceno. In numero minore si ritrova ceramica attica con figure nere (VI sec.) o rosse (V sec.), poi non poca ceramica ellenistica (T. III) e tatto ciò è logico se si tiene conto della dominazione liburnica sull' Adriatico, dei loro conflitti con i colonizzatori greci dal VIII al IV sec. e della decadenza della potenza liburnica.

A Zadar sono stati inoltre rinvenuti, per la prima volta sul territorio dei Liburni e della Dalmazia, singoli esemplari importati di ceramica veneta, specialmente situle con fasce dipinte di tipo Este (fase Este III). Finora era conosciuto soltanto l'influsso etrusco sulla produzione metallica (Š. Batović, Germania 36, 3/4, 1958; Radovi Instituta Jugoslavenske akademije u Zadru IV–V, 1959; VI–VII, 1960) e anche i rapporti dei Liburni coll' Adriatico settentrionale. La ceramica importata non ebbe influenza profonda sulla produzione indigena.